

Agrarisch perspectief gemeente Edam-Volendam

Weergave en aanbevelingen van de agrariërs voor de gemeente

Agrarisch perspectief gemeente Edam-Volendam

Weergave en aanbevelingen van de agrariërs voor de gemeente

Projectdetails

Projectperiode: 2024-2025
Opgesteld door: Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken
Financier: Gemeente Edam-Volendam
Contactpersoon: Grada Kwantes, projectleider en Josanne Rutte, junior projectleider
Versie: Januari 2025

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Gebiedsbeschrijving	6
Hoofdstuk 2 Hoofduitdagingen voor het landelijk gebied	8
2.1 Natuur en biodiversiteit	8
2.2 Waterkwaliteit	9
2.3 Ganzen	10
2.4 Vermindering stikstofuitstoot	11
2.5 Maatschappelijk verantwoord ondernemen	11
2.6 Bodemdaling	11
2.7 Woningbouw/industrie	12
Hoofdstuk 3 Stand van zaken in de landbouwsector	13
3.1 Cijfers	13
3.2 Voedselproductie	14
3.3 Gezonde leefomgeving en aantrekkelijk landschap	15
3.4 Sterke voedselproductie in combinatie met sterk natuurbeheer	15
Hoofdstuk 4 Natuurbeheer en agrarische betrokkenheid	16
4.1 Natuurbeheer	16
4.2 Agrarisch natuurbeheer	16
Hoofdstuk 5 Resultaten van de enquête	19
5.1 Resultaten enquête	19
5.2 Hoofdactiviteit bedrijf:	19
5.3 Nevenactiviteit bedrijf:	19
5.4 Bedrijfs grootte	20
5.5 Opvolging en bedrijfsfase	21
5.6 Ontwikkeling nieuwe nevenactiviteiten	22
Hoofdstuk 6 Relaties met overheden	23
6.1 Provincie	23

6.2 Waterschap	23
6.3 Gemeente	24
6.4 Staatsbosbeheer	24
Hoofdstuk 7 Toekomstvisie voor het buitengebied	26
7.1 Eigen bedrijf in de toekomst	26
7.2 Het gebied in de toekomst	27
Hoofdstuk 8 Aanbevelingen	28
8.1 Agrarisch ondernemerschap	28
8.2 Bedrijfsontwikkeling	28
8.3 Gesloten/regionale kringlopen	29
8.4 Weidevogels Zeevang	29
Hoofdstuk 9 Concrete stappen voor de gemeente	30
9.1 Wat kan de gemeente vandaag al doen?	30
9.2 Welke beleidsaanpassingen zijn nodig?	30
Hoofdstuk 10 Ten slotte	32

Bijlage 1: Overzichtskaart met ANLb

Bijlage 2: Aantal broedparen 2021

Verklaring van termen

ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
Ha	Hectare
HAJK	Hollands Agrarische Jongeren Kontakt
HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
GVE	Grootvee-eenheden: het aantal GVE op een bedrijf is de optelsom van het aantal koeien en vrouwelijk jongvee op het bedrijf, omgerekend naar één koe.
N2000	Natura-2000
NNN	NatuurNetwerk Nederland
SBB	Staatsbosbeheer
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap

Voorwoord

De toekomst van agrarisch ondernemers in Edam-Volendam: kansen en uitdagingen

Het buitengebied van de gemeente Edam-Volendam bruist van het agrarisch ondernemerschap. De agrarische bedrijven van deze gemeente beheren het buitengebied in combinatie met het produceren van voedsel en dragen bij aan de weidevogels en een aantrekkelijk landschap. De prachtige vergezichten van dit waterrijke gebied met koeien en broedende weidevogels zijn bij uitstek typisch Nederlandse kenmerken. Hoe zorgen wij er met elkaar voor dat dit landschap ook in de toekomst behouden blijft en dat de ondernemers een goede boterham kunnen verdienen met voedselproductie en beheer van het landschap? En wat hebben zij daarvoor nodig? In deze visie schetsen wij een toekomstperspectief voor een duurzame landbouw in de gemeente Edam-Volendam. Waarbij agrariërs als beheerder van het gebied een belangrijke rol blijven vervullen in de toekomst. Zo borgen we een waardevolle plattelandsnatuur en vitaal ondernemerschap in onze mooie polders.

Namens de begeleidingscommissie,

Frank de Wit - voorzitter Water, Land & Dijken en veehouder
Amber Laan - voorzitter HAJK en veehouder
Wimco de Boer - lid begeleidingscommissie en veehouder
Joost Vrolijk - lid begeleidingscommissie en veehouder

Samenvatting

Kernpunten voor een duurzame agrarische toekomst in één oogopslag

Het buitengebied van de gemeente Edam-Volendam vormt een vitaal agrarisch landschap waar voedselproductie, natuurbeheer en economische bedrijvigheid samenkomen. Deze rapportage biedt een toekomstperspectief voor duurzame landbouw, gebaseerd op input van lokale agrariërs en het Hollands Agrarische Jongeren Kontakt (HAJK), met concrete aanbevelingen voor de gemeente. De maatschappij staat momenteel voor grote uitdagingen op het gebied van biodiversiteit, stikstofreductie, waterkwaliteit en bodemdaling. In het gebied biedt de betrokkenheid van de agrariërs met hun ondernemerschap unieke kansen om aan deze uitdagingen invulling te geven.

Kernpunten:

Verduurzaming van de landbouw: Agrariërs in de gemeente willen hun bedrijven verder verduurzamen door te innoveren, extensiveren of te verbreden. De gemeente kan hen faciliteren met versoepelde en/of versnelde vergunningstrajecten en toegang tot financiering.

Agrarisch natuurbeheer versterken: Een aanzienlijk deel van de agrariërs is actief betrokken bij agrarisch natuurbeheer. De gemeente kan een bijdrage leveren door het belang van agrarisch natuurbeheer onder de aandacht te blijven brengen bij provincie en andere gesprekstafels.

Ganzenbeheer: De overlast door ganzen is een serieuze bedreiging voor zowel de landbouw als de natuur. De gemeente kan bij de provincie

blijven adresseren dat er een daadkrachtig ganzenbeheerplan moet zijn.

Betere samenwerking en communicatie: Er is behoefte aan een vast aanspreekpunt binnen de gemeente voor agrariërs. Een agrarisch accountmanager kan de samenwerking tussen gemeente en agrariërs verbeteren en versnellen.

Betere afstemming stakeholders buitengebied: Er is behoefte aan beter contact met alle belanghebbenden/stakeholders (zoals agrariërs, HHNK en SBB) in het buitengebied. De gemeente kan, als neutrale partij, de facilitator zijn voor een periodieke gesprekstafel.

Ondersteun de ontwikkeling van nevenactiviteiten: Agrariërs willen verbreden naar recreatie, zorg en duurzame energie. De gemeente kan hen hierbij ondersteunen door vergunningen te vergemakkelijken en beleid te creëren dat ruimte biedt voor deze activiteiten.

Vijf takeaways voor de gemeente:

Versterk de samenwerking door een agrarisch accountmanager aan te stellen die de brug slaat tussen agrariërs en de gemeente.

Ganzenbeheer: Blijf bij de provincie onder de aandacht brengen dat er veel schade aan land en natuur wordt veroorzaakt door de ganzen en dat er gewerkt moet worden aan een goed ganzenbeheerplan.

Gesprekstafel stakeholders gebied: Initieer een periodieke gesprekstafel met de stakeholders van het buitengebied (agrarische partijen, HHNK, SBB).

Versoepel vergunningstrajecten voor agrariërs die willen verduurzamen of nevenactiviteiten zoals recreatie en zorg willen ontwikkelen.

Ondersteun de transitie naar duurzame landbouw door innovaties zoals precisielandbouw, (kleine) windmolens en emissiearme stallen actief te faciliteren.

Inleiding

De rol van de landbouw in het buitengebied

Een groot deel van de gemeente Edam-Volendam bestaat uit buitengebied dat voornamelijk agrarisch gebruikt wordt. Voor ditzelfde buitengebied is de landbouw essentieel voor natuur, economie en gemeenschap. Maar voor dit buitengebied liggen er ook maatschappelijke opgaven, met name op het gebied van natuur, stikstof, CO2 en Kader Richtlijn Water. De landbouw speelt een grote rol in het realiseren van die opgaven. De gemeente wilt daarvoor beleid maken en heeft daarvoor inzicht nodig hoe de agrarische bedrijven binnen haar gemeente er voor staan, welke knelpunten zij ervaren en welk perspectief er mogelijk is.

De gemeente heeft het agrarisch collectief Water, Land & Dijken (WLD) gevraagd om een agrarisch perspectief te maken voor het buitengebied van de gemeente en heeft WLD gevraagd om hierbij de agrarische jongeren, via HAJK, in het gebied nadrukkelijk te betrekken.

Het proces

Het resultaat is een rapportage waarin zijn opgenomen:

- Een actueel beeld van de landbouw in het gebied:
 - Aantal en omvang van de agrarische bedrijven
 - Type bedrijven
 - Intensiteit middels GVE (grootvee-eenheden)
- De agrarische natuur en de natuurinclusieve inzet van de agrarische bedrijven.
- Neventakken (zorg, boerderijwinkel, recreatie, etc.)
- Bedrijfsopvolging
- Bijdrage van de bedrijven aan voedselproductie.
- Een overzicht van de opgaven in het gebied.
- Instandhoudingsdoelen Natura 2000.
- Verwachte ontwikkeling van de landbouw.
- Een overzicht van de kansen, uitdagingen en knelpunten voor de landbouw.
- Aanbevelingen voor een duurzaam perspectief voor de landbouw in het gebied.

In de rapportage worden ook overzichtskaarten over genoemde onderwerpen opgenomen.

Hoofdstuk 1

Gebiedsbeschrijving

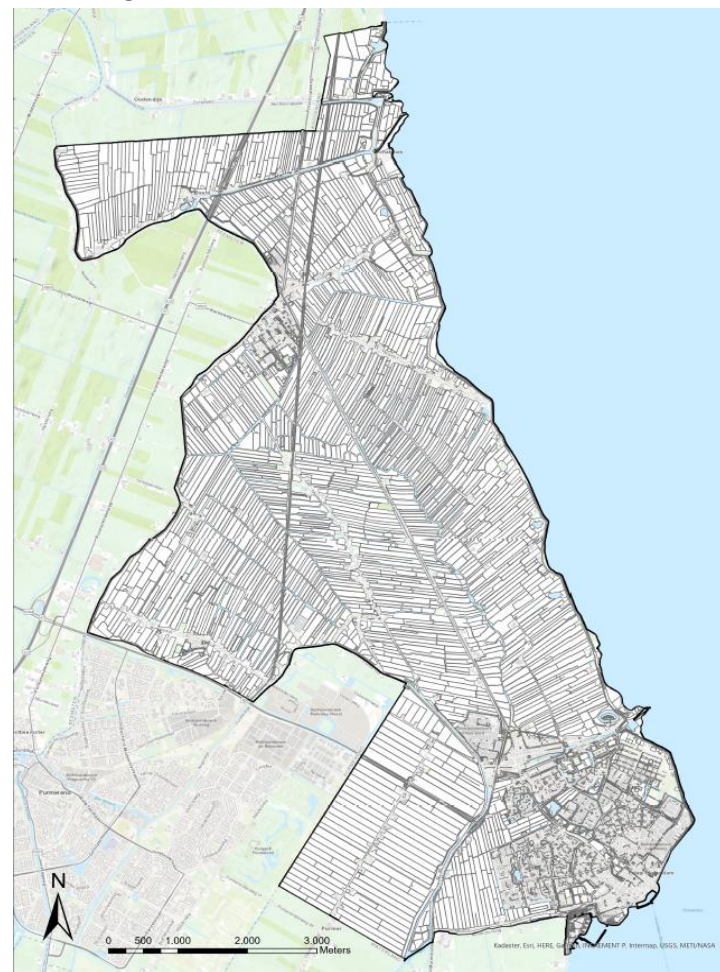
Het karakter van de Purmer en Zeevang

De afbakening van het agrarisch gebied binnen gemeente Edam-Volendam is te zien in figuur 1. Het gebied kenmerkt zich door het strakke polderlandschap van droogmakerij De Purmer en door het veenweide gebied in de Zeevang. Op 1 januari 2016 is de Zeevang via een gemeentelijke fusie bij de gemeente Edam-Volendam gekomen.

De Purmer kenmerkt zich als een gebied met een vruchtbare kleibodem waar diverse teelten op kunnen plaatsvinden. De bedrijven in De Purmer zijn daarom ook diverser en gemiddeld groter in omvang dan de bedrijven in de Zeevang. De Zeevang is een veenweidegebied met voornamelijk grasland. Het kenmerkt zich door een rijke biodiversiteit van weidevogels en kruidenrijke graslanden. Hier zie je door de historie meer extensieve melkvee- en vleesveehouderij.

Het buitengebied wordt beheerd door agrariërs, particulieren en SBB als terreinbeherende organisatie (SBB in de Zeevang). De agrariërs en de particuliere grondbezitters vormen de elementaire bouwstenen van het huidige landschap. Deze agrariërs zijn divers van aard en ondernemer: gangbare melkveebedrijven, akkerbouwers, biologische melkveebedrijven, bedrijven met vleesvee en zoogkoeien, bedrijven met schapen en bedrijven

met zorg en activiteiten als agritoerisme. Veel bedrijven zijn daarnaast ook actief bezig met natuurbeheer.

Figuur 1: Afbakening gebied

De kracht van het gebied zit hem in de agrariërs en particulieren die het land goed kennen. Zij zorgen voor het openhouden (tegengaan van ruigtes) van het gebied, het bemesten (goed voor het bodemleven), het maaien, de beweiding en de afvoer van materiaal zoals riet. Met resultaat, het gebied is rijk aan weidevogels en andere flora en fauna. Ook wordt het gebied bezocht door dagjesmensen die het fraaie cultuurhistorische landschap waarderen.

Het gebied en haar ondernemers kun je samenvatten in enkele steekwoorden, zie figuur 2.

Figuur 2: De kenmerken van dit buitengebied

Hoofdstuk 2

Hoofduitdagingen voor het landelijk gebied

Natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit, stikstof, bodemdaling en ganzenproblematiek: het zijn allemaal opgaven die de toekomst voor het buitengebied bepalen. Ten tijde van het schrijven van dit agrarisch perspectief zijn er landelijke, politieke ontwikkelingen geweest die invloed hebben op de opgaven in het landelijk gebied. Zo is er besloten dat zowel het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) als het PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied) van tafel zijn. Veel dossiers en plannen van de provincie verwijzen naar datzelfde PPLG. En ook de opgaven voor het landelijk gebied komen samen in het PPLG. Het schrappen van het NPLG en PPLG betekent echter niet dat de opgaven in het landelijk gebied er niet meer zijn. De opgaven, die ook van toepassing zijn in het buitengebied van Edam-Volendam worden in dit hoofdstuk kort behandeld.

2.1 Natuur en biodiversiteit

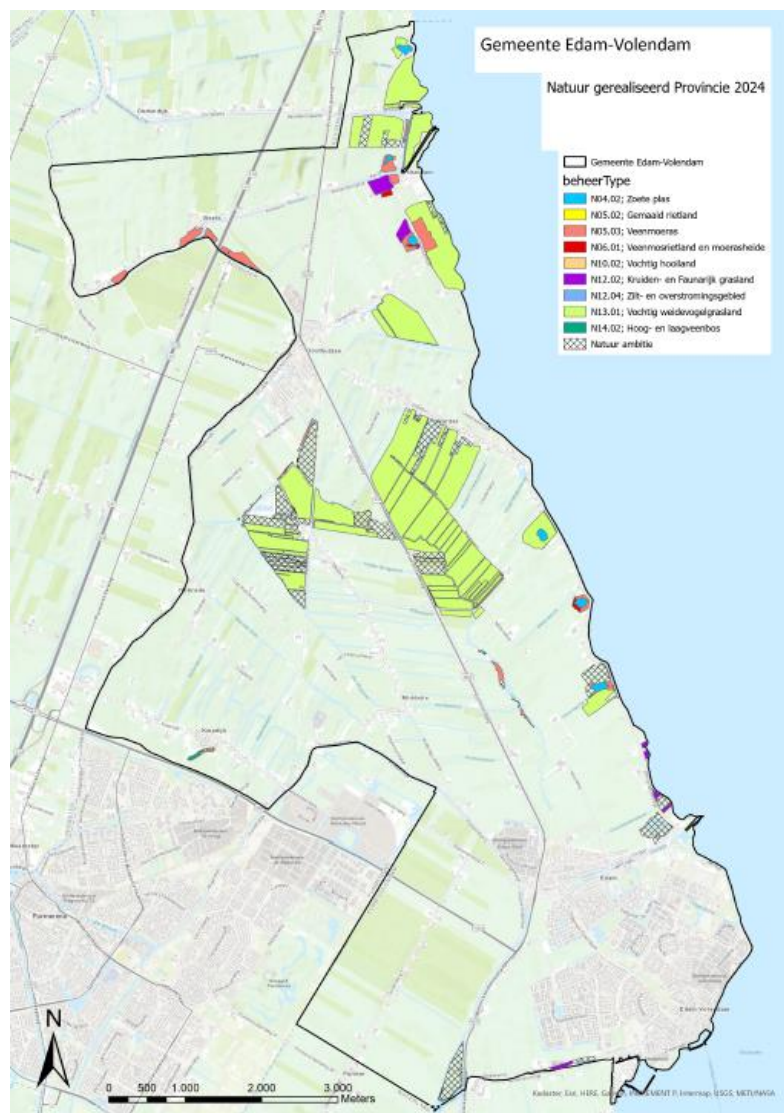
Een deel van de Zeevang is aangewezen als Natura-2000 gebied. Daar horen instandhoudingsdoelstellingen bij die gekoppeld zijn aan de vogelrichtlijn (figuur 3). Het gebied is niet aangewezen voor habitattypen of soorten op grond van de Habitatrictlijn.

	Code	Doelstelling	Aanwezigheid	lokale trend	knelpunt voor doelstelling	Maatregelen planperiode 2021-2027		
						Extra inspanning beheer	Inrichting	Onderzoek
Vogelsoorten			Seizoens-gemiddelde (13\14 t/m 18\19)					
Kleine zwaan	A037	behoud leefgebied 30 vogels	1	~	Nee	-	-	-
Kolgans	A041	behoud leefgebied 1000 vogels	3.100	+	Nee	-	-	-
Grauwe gans	A043	behoud leefgebied 190 vogels	2.071	+	Nee	-	-	-
Brandgans	A045	behoud leefgebied 70 vogels	2.518	++	Nee	-	-	-
Smient	A050	behoud leefgebied 12400 vogels	17.738	+	Nee	-	-	-
Grutto	A156	behoud leefgebied 790 vogels	582	-	Nee	-	-	-
Goudplevier	A140	behoud leefgebied 790 vogels	1.070	=	Nee	-	-	-
Kievit	A142	behoud leefgebied 2200 vogels	2.799	=	Nee	-	-	-
Wulp	A160	behoud leefgebied 220 vogels	259	+	Nee	-	-	-

Figuur 3: Doelstellingen Natura 2000 gebied Zeevang

In de Zeevang worden de instandhoudingsdoelen (als enige N2000 gebied in Noord-Holland) ruim behaald.

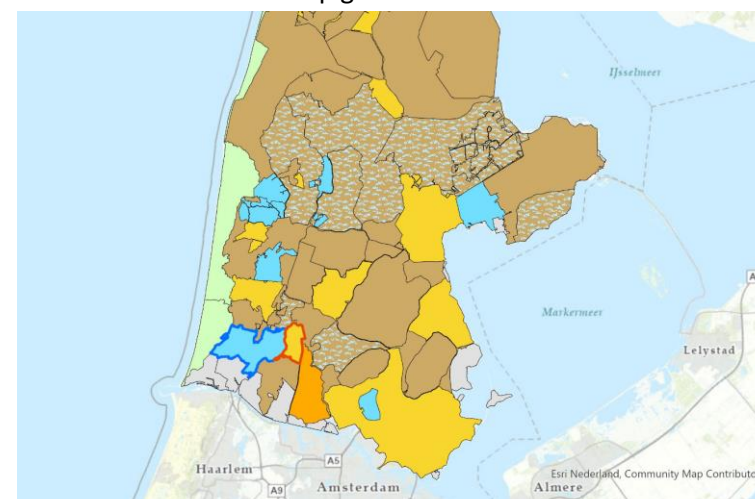
Naast de aangewezen status van N2000-gebied is binnen de gemeente Edam-Volendam zo'n 900 ha van de Zeevang begrensd als NatuurNetwerk Nederland (NNN) wat grotendeels overlapt met het N2000 gebied. In figuur 4 is inzichtelijk gemaakt wat al gerealiseerd is en waar nog invulling aan gegeven moet worden. 120 ha staat op de ambitiekaart voor NNN realisatie. Op een paar percelen wordt met eigenaren gekeken naar zelfbeheer (in de vorm van particulier natuurbeheer).

Figuur 4: NatuurNetwerk Nederland

2.2 Waterkwaliteit

Vanwege de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het daaraan gekoppelde 7^e actieprogramma nitraatrichtlijn, heeft het Hoogheemraadschap (HHNK) binnen haar werkgebied waterambities per deelgebied opgesteld. De deelgebieden zijn ingedeeld in potentie van waterkwaliteit (zie figuur 5). In de Zeevang is er de potentie om troebelwaterdoelen te behalen en in De Purmer wordt daar ook op gericht.

Pilotgebieden potentie waterkwaliteit

Pilotgebied helderwaterdoelen

Pilotgebied troebelwaterdoelen

Potentie Waterkwaliteit

Gebieden gericht op troebelwaterdoelen

Gebieden gericht op troebelwaterdoelen (lokaal helder)

Gebieden gericht op troebelwaterdoelen 2027 (potentie helder na 2050)

Gebieden gericht op troebelwaterdoelen 2027 (potentie helder na 2050, na uitvoering verbrakking)

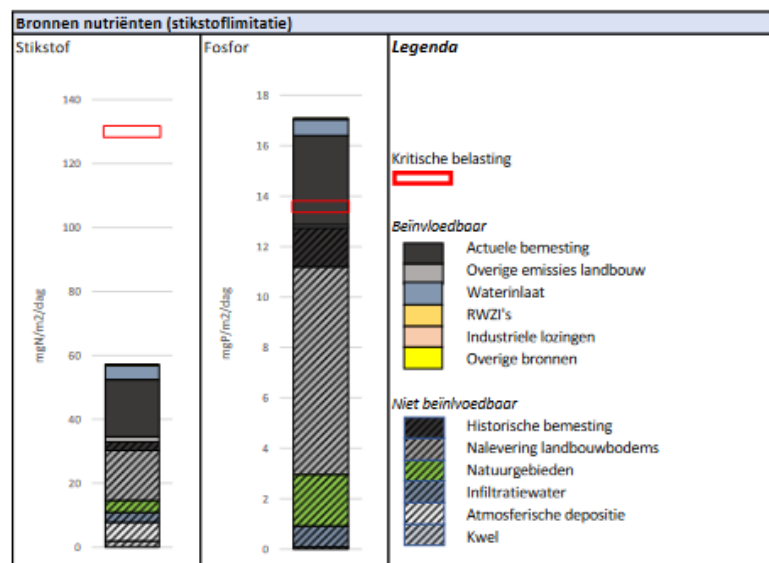
Prioritaire gebieden gericht op helderwaterdoelen

Prioritaire gebieden gericht op helderwaterdoelen (kwaliteit sterk afhankelijk van ontwikkeling Natura2000)

Rapportagegebieden gekoppeld aan Rijkswaterstaat

Figuur 5: Potentie waterkwaliteit (bron HHNK)

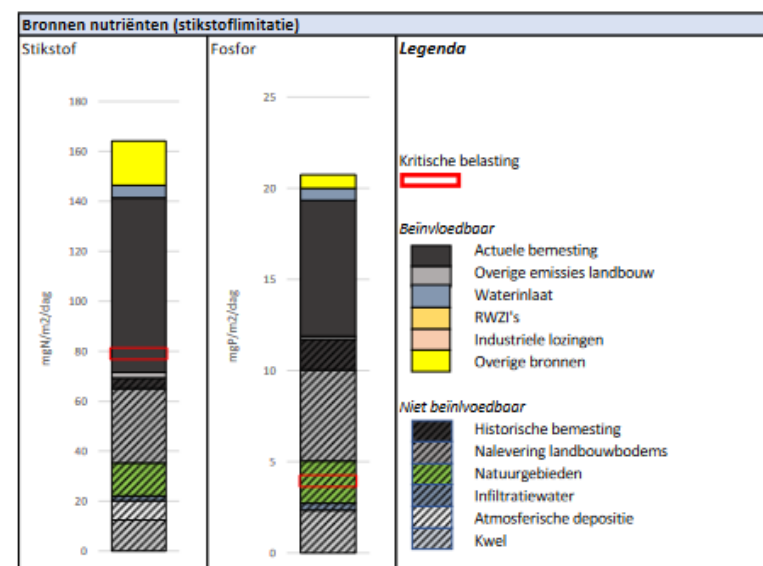
HHNK heeft voor haar hele werkgebied in beeld gebracht wat de stand van zaken is m.b.t. de KRW doelen en hoe dit veroorzaakt wordt. Voor de Zeevang is de opbouw als volgt (zie figuur 6). Stikstof is niet het probleem maar vooral fosfor. Veel van deze nutriënten zitten door historische bemesting en de nalevering van de bodem in de wateren en zijn niet beïnvloedbaar met de huidige bedrijfsvoering.

Figuur 6: Bronnen van nutriënten in de Zeevang

Voor De Purmer is er een ander beeld (zie figuur 7). Daar is zowel stikstof als fosfor niet op het gewenste niveau voor de KRW doelen. Er kan een klein beetje gestuurd worden op actuele bemesting maar veelal is ook hier sprake van niet beïnvloedbare factoren.

Een andere opgave in de veenweidegebieden is bodemdaling. Deze opgave en de waterkwaliteit liggen niet altijd in elkaars verlengde. Met het opzetten van het waterpeil (ter voorkoming van bodemdaling) komen er meer nutriënten beschikbaar vanuit de bodem wat weer een verslechtering van de waterkwaliteit veroorzaakt voor een langdurige periode.

Figuur 7: Bronnen van nutriënten in De Purmer

2.3 Ganzen

In Noord-Holland broeden zeer veel ganzen, daarnaast komen er ook veel ganzen en smienten als wintergast. De Zeevang is één van de gebieden in Noord-Holland met de meeste ganzen waardoor de schade enorm is. Ze eten gras op dat bestemd is voor het vee, laten ganzenpoep achter en vertrappen graslanden waardoor een verstoorde bodem achterblijft.

Ganzen vernielen riet- en watervegetaties, zeker als ze massaal aanwezig zijn tijdens de ruiperiode. Dit gaat ten koste van broedende rietvogels. Ook voor de waterkwaliteit en de kruidenrijke graslanden is deze enorme populatie ganzen een groot probleem.

Om een indicatie te geven van de schade een aantal feiten: de provincie Noord-Holland keerde in 2023 ongeveer 10 miljoen euro ganzenschadevergoeding uit aan agrariërs. In 2024 zal de schade groter zijn dan in 2023.

2.4 Vermindering stikstofuitstoot

Het N2000 gebied in de Zeevang is aangewezen als niet-stikstof gevoelige natuur. Vermindering van de stikstofuitstoot is wel nodig voor de omliggende N2000 gebieden met stikstofgevoelige natuur. Maar ook voor legalisatie van de PAS-melders en het bevorderen van bouwactiviteiten. Stikstofreductie is een beladen en emotioneel onderwerp wat door veel boeren als bedreigend wordt ervaren.

2.5 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is niet alleen goed zorgen voor dieren en natuur. Het betekent ook dat agrariërs een toekomstbestendig bedrijf runnen waar ze goede voeding blijven produceren en waar ze kunnen inspelen op uitdagingen. Ondernemers zijn zich ervan bewust dat er draagvlak in de maatschappij moet zijn voor zijn/haar manier van ondernemen. Dat wil zeggen een agrarisch bedrijf dat produceert met respect voor mens, dier, milieu en omgeving.

Voor De Purmer is de Purmervisie opgesteld waarin gerefereerd wordt aan toekomstbestendige landbouw.

2.6 Bodemdaling

Bodemdaling is een opgave die actueel is in de veenweidegebieden. De totale reductieopgave voor de veenweidegebieden in Nederland (de CO₂-eq emissie die in veenbodems leidt tot bodemdaling) is 1 Mton CO₂-equivalenten (bron: klimaatakkoord van Parijs). Provinciaal is de opgave 0,14 Mton. De Zeevangse bodem is vrij divers qua opbouw maar over het algemeen is het een dunne veenlaag op klei. De dikte van de veenlaag varieert daarbij van 50 tot 150 cm. De focus door provincie NH bij de CO₂ reductie opgave ligt in gebieden waar de veenlaag dikker is (er zijn gebieden in Noord-Holland met een veenlaag van 18 meter dik). De Zeevang is om bovengenoemde reden niet aangewezen als prioritair gebied.

Van oudsher is door het HHNK (en haar voorgangers) het hoofdwatersysteem van de Zeevang op peil gehouden (waaronder ook het 'natuurdeel') en vindt er onderbemaling op de agrarische gronden plaats. Mede door dit beleid is bodemdaling in dit gebied een minder grote opgave dan in andere veenweidegebieden van Noord-Holland en Nederland.

De bodem van De Purmer bestaat uit zware zeeklei. In dit gebied speelt bodemdaling geen rol.

2.7 Woningbouw/industrie

De gemeente Edam-Volendam heeft ambities voor woningbouw en industrie. Er ligt momenteel een plan voor bebouwing van de Lange Weeren met ruim 1.100 nieuwe woningen en in een deel van de Purmer ligt voorkeursrecht van de gemeente op agrarische grond vanwege de ambitie om de industrie uit te breiden.

Hoofdstuk 3

Stand van zaken in de landbouwsector

De huidige cijfers, trends en rol van landbouwbedrijven in de gemeente

3.1 Cijfers

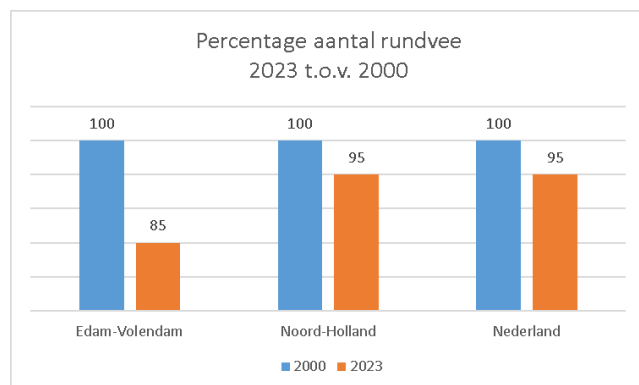
Om een eerste beeld te krijgen van de ontwikkeling van de agrarische sector in het buitengebied is er gekeken naar (openbaar) beschikbare CBS-gegevens. Uit deze informatie zijn diverse trends te herleiden die ook met landelijke cijfers vergeleken kunnen worden. Zo is er vanaf het jaar 2000 tot heden een halvering van het aantal landbouwbedrijven binnen de gemeente. In 2000 waren het nog 140 bedrijven en in 2023 is dit aantal 71 bedrijven (zie tabel 1). De laatste jaren is het aantal gestabiliseerd. Het oppervlak cultuurgrond is in deze periode ook gedaald van 3.853 ha in 2000 naar 3.241 ha in 2023. Redenen van deze afname zijn o.a. woningbouw/industrie en omzetting van cultuurgrond naar natuurgrond. Het aantal runderen bij de bedrijven binnen gemeente Edam-Volendam toont eveneens een dalende lijn van 7.103 GVE (grootvee eenheden¹) in 2000 naar 6.073 GVE in 2023.

Met deze data door de jaren heen is een trend waarneembaar die sterk lijkt op de landelijke trend van de noordelijke provincies. Het aantal landbouwbedrijven toont landelijk dezelfde dalende trend van rond de 50 % in 23 jaar tijd. Wel is opvallend dat de daling van het aantal runderen binnen gemeente Edam-Volendam harder gedaald is (15 %) dan op provinciaal en landelijk niveau (5 %) (zie figuur 8).

Tabel 1: CBS-gegevens gemeente Edam-Volendam

CBS gegevens gemeente Edam-Volendam								
Onderwerp	Perioden	2000	2005	2010	2015	2020	2022	2023
Aantal landbouwbedrijven	aantal	140	122	115	103	70	69	71
Oppervlakt cultuurgrond	ha	3.853	3.924	3.580	3.375	3.347	3.215	3.241
Aantal rundvee	aantal	7.103	7.137	7.043	6.823	6.182	6.073	6.073

¹ Het aantal grootvee-eenheden (GVE) op een bedrijf is de optelsom van het aantal koeien en vrouwelijk jongvee op het bedrijf, omgerekend naar één koe.

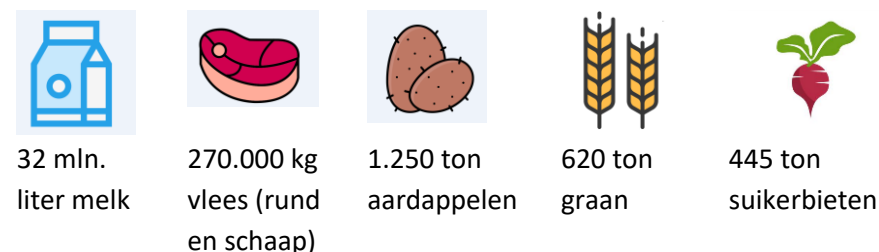
Figuur 8: Het verloop van het aantal stuks rundvee (percentages) voor gemeente, provincie en landelijk (bron: CBS).

3.2 Voedselproductie

Dankzij het voedselsysteem van de EU is er voor meer dan 400 miljoen Europeanen vers en veilig voedsel. Voedselproductie is niet alleen een dienst van levensbelang, het is ook een bron van inkomsten. De landbouw en aanverwante bedrijfstakken en diensten zijn goed voor zo'n 44 miljoen banen in de EU, waaronder zo'n 20 miljoen in de landbouwsector zelf. Dankzij het gevarieerde klimaat, de vruchtbare bodem, de technische vaardigheden van de boeren en de kwaliteit van de producten behoort de EU tot de grootste producenten en exporteurs van landbouwproducten ter wereld (bron: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_nl). Door de toenemende geo-politieke onrust in de wereld neemt het belang van voedselzekerheid en autonomie toe.

² Informatie op basis van CBS-gegevens (gecombineerde opgave) en gemiddelde productie in veenweidegebied en droogmakerij

In het buitengebied van de gemeente Edam-Volendam wordt vooral melk en vlees geproduceerd. In De Purmer ook aardappelen, graan en suikerbieten.

Figuur 9: Kengetallen voedselproductie binnen gemeente Edam-Volendam²

Deze producten worden via diverse keurmerken en duurzaamheidsprogramma's in de markt gezet (figuur 10). Dat zegt veel over de kwaliteit van deze producten, want lang niet elke bedrijf/gebied kan voldoen aan de duurzaamheidseisen van deze (keur)merken.

Figuur 10: Enkele (keur)merken in het buitengebied Edam-Volendam

3.3 Gezonde leefomgeving en aantrekkelijk landschap

In bovenstaande paragraaf wordt de duurzame voedselproductie binnen de gemeente aangestipt. Een gevolg hiervan is dat er voor de burgers van de gemeente een gezonde leefomgeving met een aantrekkelijk landschap is gecreëerd, beheerd door agrariërs.

Tevens zorgen de boeren ervoor dat het cultuurhistorisch landschap behouden blijft. De prachtige vergezichten van het waterrijke gebied met koeien in grazige weiden met broedende weidevogels. Dit cultuurhistorische landschap is ook hoe toeristen het gebied graag zien. Om ons heen, in andere N2000 gebieden in Noord-Holland, is zichtbaar dat het

steeds moeilijker wordt om het cultuurhistorisch landschap te behouden, omdat er nauwelijks agrariërs in deze gebieden zijn overgebleven. In deze gebieden treedt verruiging op door ontoereikend beheer.

3.4 Sterke voedselproductie in combinatie met sterk natuurbeheer

Wat het buitengebied van Edam-Volendam bij uitstek kenmerkt is de combinatie van bovengenoemde paragrafen. De N2000-status en daarbij horende verplichtingen kunnen veelal als beperkend voor voedselproductie worden gezien. Toch weten agrariërs in Edam-Volendam een modus te vinden waarin ze beiden blijven combineren. Economie en ecologie dus!

Hoofdstuk 4

Natuurbeheer en agrarische betrokkenheid

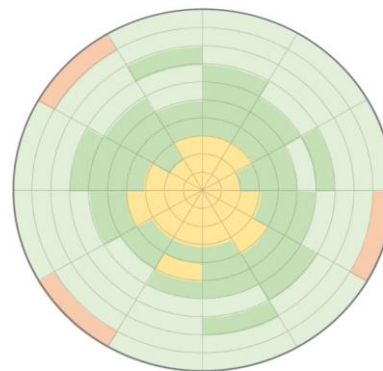
Het natuurbeheer en de rol van de agrariërs in duurzaam natuurbeheer is in deze gemeente onlosmakelijk met elkaar verbonden. In dit hoofdstuk wordt het samenspel beschreven.

4.1 Natuurbeheer

In hoofdstuk 3 werd al weergegeven dat een deel van de Zeevang N2000 gebied is. De natuurgronden zijn grotendeels eigendom van Staatsbosbeheer. Een klein deel wordt beheerd via particulier natuurbeheer. Op deze gronden wordt natuurbeheer via het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) uitgekeerd. Via het SNL verlenen provincies subsidie voor het behoud en de ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen. Met dit geld wordt het natuurgebied in de Zeevang door Staatsbosbeheer beheerd in samenwerking met de agrariërs die deze gronden pachten.

4.2 Agrarisch natuurbeheer

Om de kern van deze natuurgronden (beheerd door SBB) bevinden zich voornamelijk agrarische gronden. Op deze gronden wordt door de agrariërs veel agrarisch natuurbeheer uitgevoerd via het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Met het ANLb zetten agrariërs zich in voor weide- en akkervogels, natuur, aantrekkelijk landschap, schoon water en een gezonde bodem. Zo wordt waardevolle plattelandsnatuur in samenhang met agrarisch ondernemerschap gerealiseerd. Het ANLb vormt een 'schil' om het natuurgebied heen en zo versterken ze elkaar (zie figuur 11).

Figuur 11: Zoneringsprincipe natuurbeheer

Legenda:

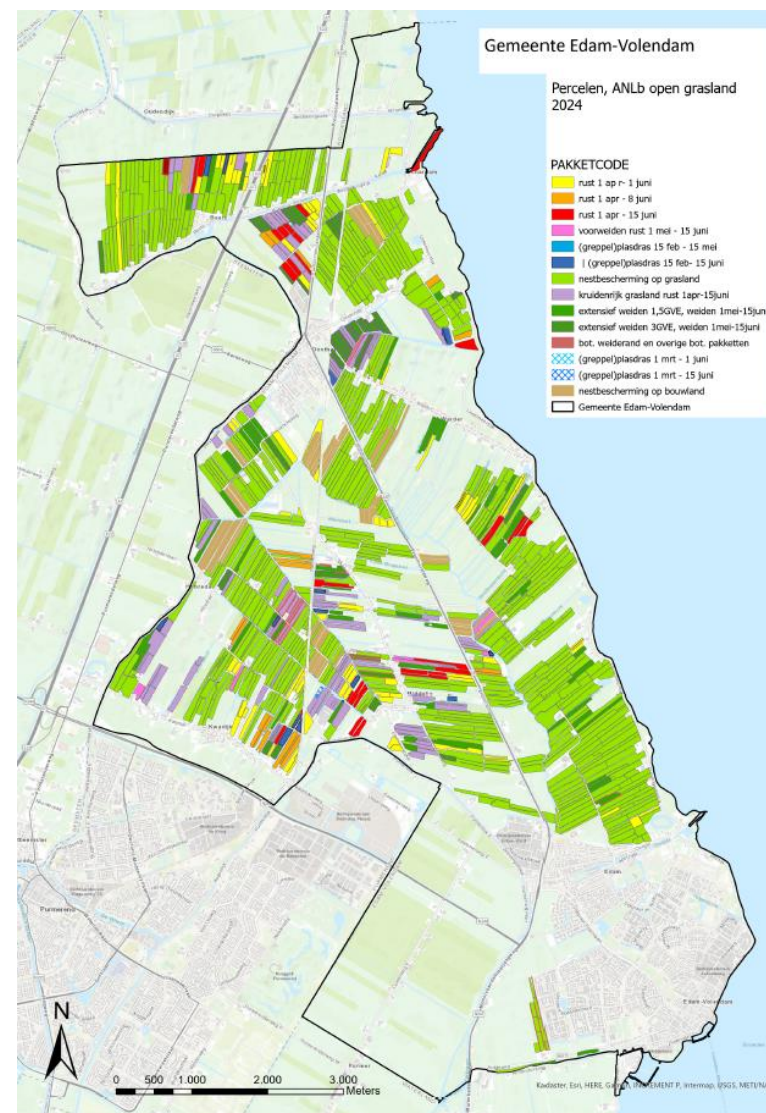
- Geel: Traditioneel natuurgebied
- Donkergroen: Zwaardere ANLb-pakketten
- Lichtgroen: Agrarische gronden met licht ANLb beheer of geen beheer
- Rood: boerenerven

Er zijn veel agrariërs in de Zeevang die zich met ANLb inzetten voor weidevogels. Dat is van oudsher verweven binnen hun bedrijfsvoering. Van de ongeveer 110 grondgebruikers (particulier en agrarisch) hebben er 85 ANLb-contracten (77 %). Rond de 50 % van de agrarische grond heeft een agrarisch natuurbeheer pakket. Op naastgelegen kaart (figuur 12) is zichtbaar op welke percelen er een ANLb-pakket ligt. (Deze kaart is ook als bijlage 1 toegevoegd).

Het agrarisch natuurbeheer is vooral toespitst op de Zeevang maar ook in De Purmer is er sprake van agrarisch natuurbeheer. Er kunnen in De Purmer geen weidevogelbeheercontracten (provinciaal besluit) worden afgesloten maar wel akkerpakketten. Zo worden er bij akkerbouwers bloemenranden ingezaaid.

Water, Land & Dijken streeft er met haar leden naar om een zo goed mogelijk beheer af te sluiten ten gunste van de weide- en akkervogels. Dat vertaalt zich in een diversiteit aan pakketten en een combinatie tussen licht en zwaarder beheer (mozaïekbeheer).

Bij het agrarisch natuurbeheer zijn veel vrijwilligers betrokken die nesten zoeken op het boerenland. Het contact tussen boer en vrijwilliger, die zich allebei inzetten voor de weidevogels, is daarmee een toegevoegde waarde van het ANLb. Het zorgt voor een goede verbinding tussen boer en burger.

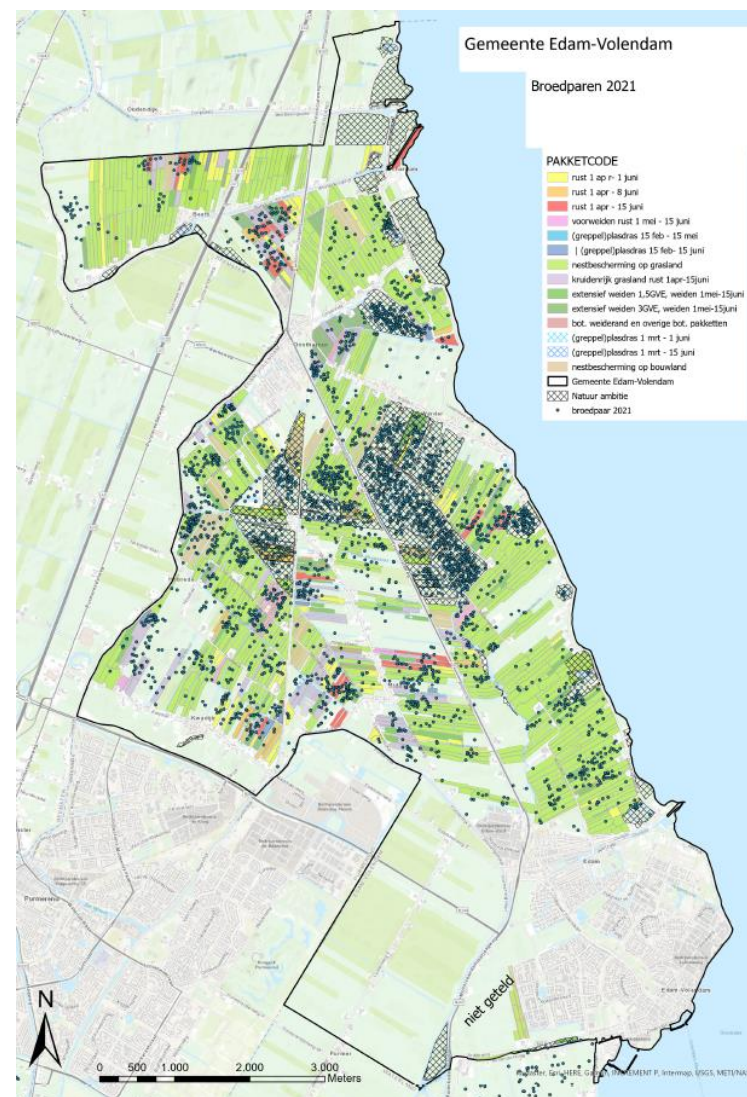

Figuur 12: Agrarisch natuurbeheer in gemeente Edam-Volendam

Met de weidevogels in de Zeevang gaat het redelijk goed (zie figuur 13, tevens als bijlage toegevoegd). Vergelijken met andere gebieden in Nederland zijn er veel broedparen per hectare aanwezig. Om die reden is de Zeevang ook opgenomen in het Nationale Aanvalsplan Grutto.

Er zijn echter wel factoren waardoor de weidevogels het ook in de Zeevang moeilijk hebben:

1. *Predatie* is een toenemend probleem voor weidevogelbescherming in Nederland. Vossen, kraaien, marters maar ook ratten en katten zijn dol op de eieren en de kuikens. Helaas wordt er ook in de Zeevang veel gepredeerd.
2. *Ganzendruk* is tevens een toenemend probleem bij weidevogelbeheer met name in dit deel van Laag-Holland. De ganzen eten de velden zo kaal dat weidevogels geen schuilplekjes kunnen vinden en zich niet veilig voelen. Ook komt de gras- en kruidengroei later op gang waardoor er geen insecten op bloeiende grassen of kruiden zijn. Daarnaast kunnen de koeien pas veel later naar buiten waardoor er tijdens de opgroeiperiode van de kuikens geen mestflatten op het land liggen waar insecten op af komen. Deze insecten die op bloeiende flora en mestflatten afkomen, vormen een essentiële voedselbron voor opgroeiende kuikens.
3. *Maaien*. Vooral voor melkvee is eiwitrijk gras belangrijk. Gras met de meeste voedingswaarde wordt vaak in mei geoogst (als dat ondanks de ganzenschade al lukt). Dit eiwitrijke gras hebben de melkveehouders nodig voor een rendabele bedrijfsvoering. Omdat dit in dezelfde periode plaatsvindt als het broeden en opgroeien van kuikens, blijft maaien een risicovolle gebeurtenis.

Figuur 13: Broedparen in gemeente Edam-Volendam in 2021

Hoofdstuk 5

Resultaten van de enquête

Agrariërs aan het woord

5.1 Resultaten enquête

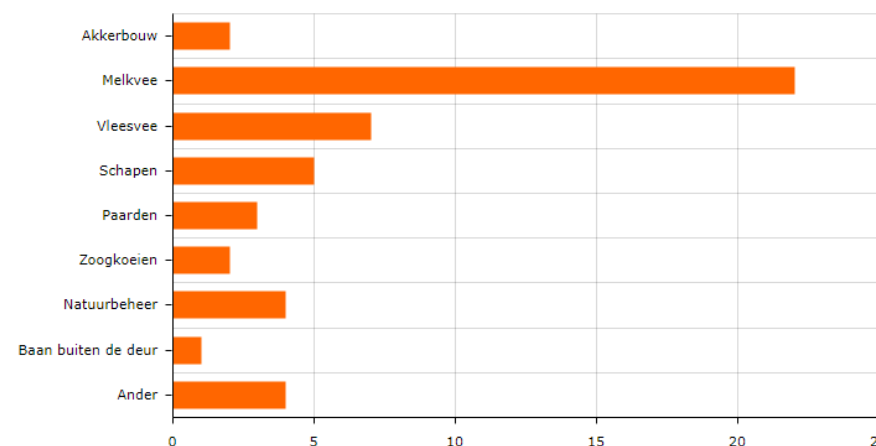
In de voorgaande hoofdstukken is er al via diverse bronnen een eerste beeld geschetst van het agrarische buitengebied van de gemeente Edam-Volendam. Om een nog completer beeld te krijgen en om meer inzichten en knelpunten uit het veld te ontvangen is een enquête verspreid onder alle agrariërs in het gebied. Ook de agrariërs buiten het gebied, maar met grond in de Zeevang hebben een (verkorte) enquête ontvangen.

De enquête is verstuurd naar 65 adressen. De respons op deze enquête is met 66% (43 bedrijven) representatief. Ook landeigenaren van percelen binnen de gemeentegrenzen, maar woonachtig buiten de gemeente hebben we een verkorte versie van de enquête gestuurd. Deze versie is naar 21 agrariërs gestuurd en daarvan hebben 10 de enquête ingevuld.

De enquête is opgebouwd uit drie delen. Het eerste deel gaat over de huidige situatie en bedrijfsvoering. Daarbij is ook in beeld gebracht tegen welke problematiek ze aanlopen. Daarna wordt er ingezoomd op de samenwerking met diverse (semi-)overheidsinstellingen. Als laatste onderdeel zijn er vragen gesteld over de toekomst van het gebied en het eigen bedrijf.

5.2 Hoofdactiviteit bedrijf:

Eén van de eerste vragen uit de enquête is welke hoofdactiviteit het bedrijf heeft. Verreweg de meeste bedrijven hebben als hoofdinkomen melkvee (zie figuur 14). Daarnaast zijn er bedrijven met vleesvee of schapen als hoofdactiviteit. Ook zijn er enkele akkerbouwbedrijven in De Purmer.

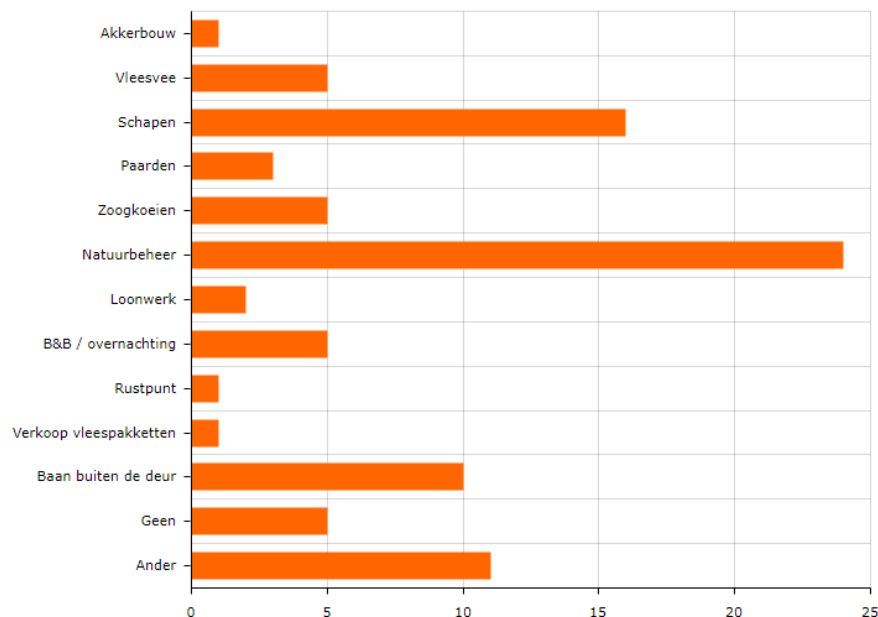

Figuur 14: Hoofdactiviteiten van de geënquêteerden

5.3 Nevenactiviteit bedrijf:

Veel bedrijven hebben naast de hoofdactiviteit ook nevenactiviteiten. Zo doen de meeste bedrijven, vooral in het veenweidegebied, aan agrarisch natuurbeheer. Daarnaast houden bedrijven ook relatief vaak schapen naast hun melkvee. Andere nevenactiviteiten kunnen in de zorg of recreatie zijn. Maar ook een vergaderlocatie, compostering, paardrijlessen, camping,

loonwerk of verhuur van loodsen zijn genoemd als nevenactiviteiten (zie figuur 15).

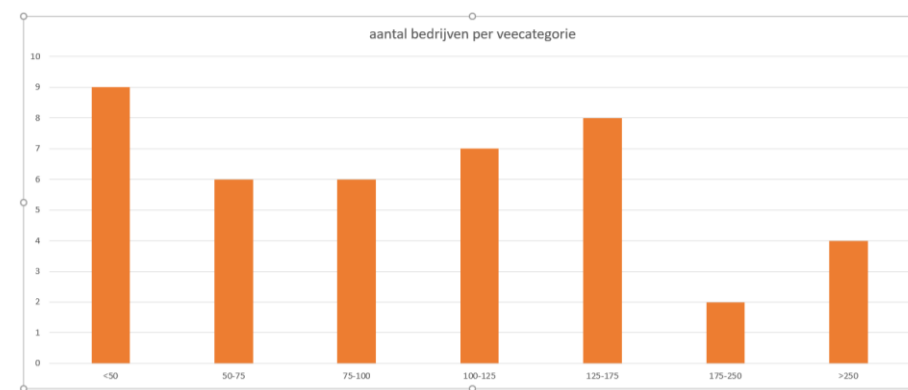

Figuur 15: Nevenactiviteiten van de geënquêteerden

5.4 Bedrijfsgrootte

Als we inzoomen op de bedrijfsgrootte van de bedrijven met (melk)vee (zie figuur 16) zien we een grote spreiding in het aantal GVE per bedrijf. Binnen de gemeente zijn er enkele behoorlijk grote bedrijven maar ook meerdere kleinere bedrijven. Bij de grotere bedrijven is de mate van intensiviteit (hoeveelheid vee in verhouding tot de hoeveelheid hectares) niet anders dan bij de kleinere bedrijven. Dat betekent dat ondanks dat er veel vee op

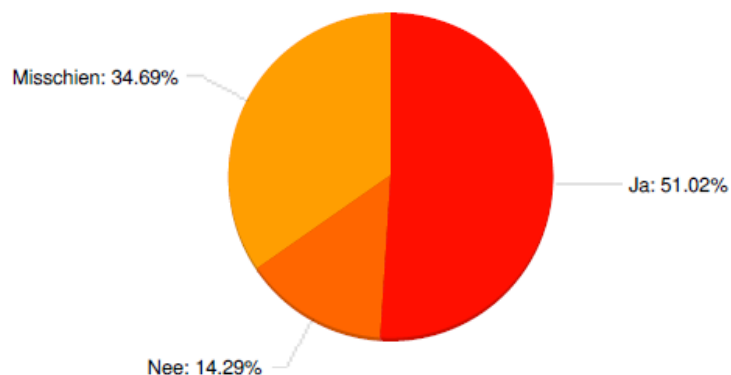
deze bedrijven is, de bedrijfsvoering extensief is omdat er veel grond in gebruik is. Bij de bedrijfsontwikkeling is gekozen voor een evenwichtige groei van oppervlak en vee.

Figuur 16: Bedrijfsgrootte van de veebedrijven in aantal GVE

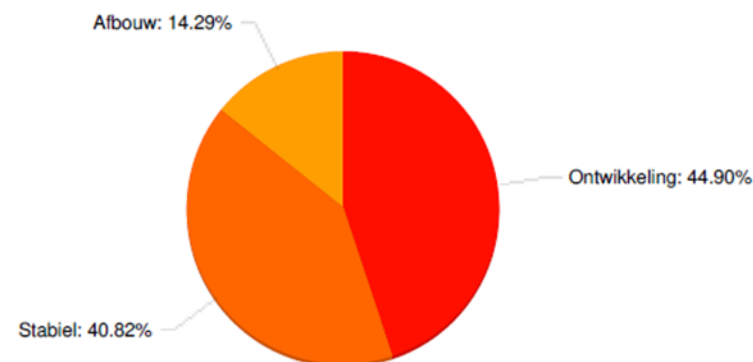
5.5 Opvolging en bedrijfsfase

Bij de vraag aan de agrarisch ondernemers in welke fase hun bedrijf zit en of er wellicht sprake is van opvolging, is er een opvallend ander beeld dan het landelijk gemiddelde. Waar landelijk ongeveer een derde van de bedrijven denkt een opvolger te hebben ligt dat in de gemeente Edam-Volendam rond de helft van de bedrijven (zie figuur 17).

Figuur 17: Opvolging

Hetzelfde beeld zie je bij de bedrijfsfase waarin een bedrijf zit (figuur 18). Velen (45 %) geven aan zich nog te willen ontwikkelen. Ook dat is een ander beeld dan het landelijk gemiddelde waar je ook veel bedrijven ziet die denken aan stoppen.

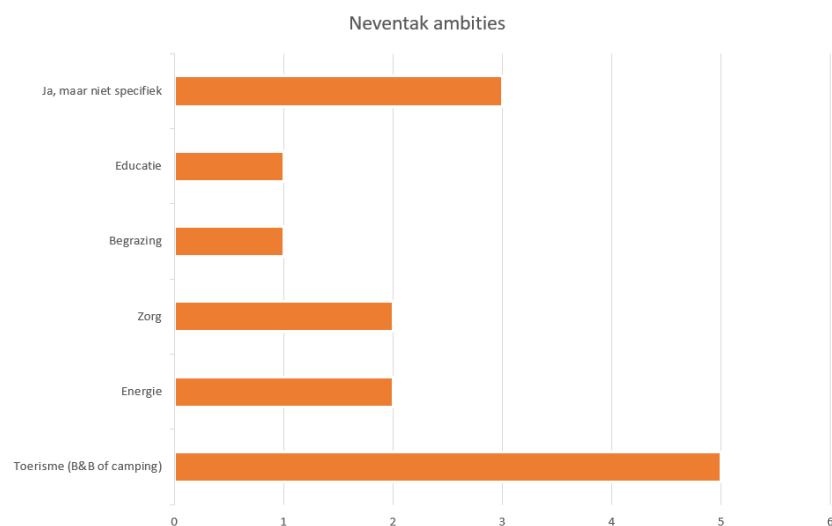

Figuur 18: Bedrijfsfase

Deze twee grafieken illustreren de dynamiek die in het gebied is. Er zit veel energie en ondernemerschap in het gebied. Dat komt mede door de vele jongen ondernemers die in de startblokken staan om de agrarische bedrijven voort te zetten. Waar in andere N2000 gebieden het beheer van het cultureel landschap steeds moeilijker wordt door (veel) stoppende agrariërs is daar in de Zeevang en Purmer geen sprake van. Wel is het belangrijk om deze energie en het ondernemerschap te koesteren voor de toekomst.

5.6 Ontwikkeling nieuwe nevenactiviteiten

Qua doorontwikkeling van de bedrijven hoeft niet altijd alleen aan groei gedacht te worden. Ontwikkeling kan ook ontstaan via verbreding. In de enquête is gevraagd of bedrijven eventueel neventakken willen ontwikkelen in de toekomst en zo ja, welke. Een kwart van de bedrijven denkt aan nieuwe neventakken. Vooral neventakken op het gebied van toerisme, zorg en energie worden genoemd (zie figuur 19). Voor de gemeente liggen hier zeker kansen om gezamenlijk invulling te geven aan de verbredingsactiviteiten in de toekomst.

Figuur 19: Ambities omtrent nieuwe neventakken

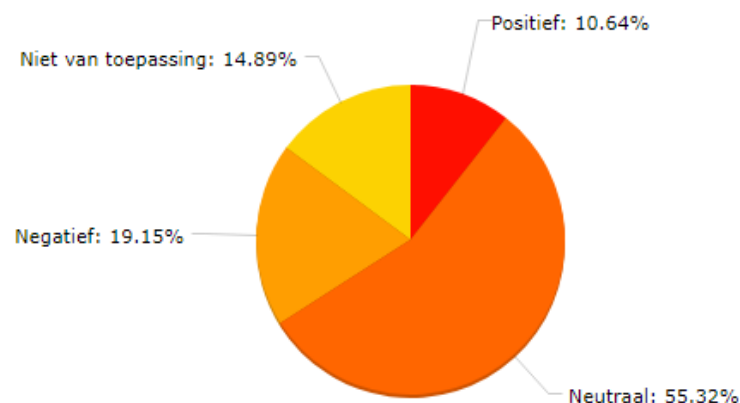
Hoofdstuk 6

Relaties met overheden

Samenwerken aan de toekomst

Bij de enquête hebben we ook gevraagd hoe de agrariërs de relaties met diverse overheden ervaren. De vraag hebben we gesteld over de provincie, het waterschap, Staatsbosbeheer en de gemeente. De beoordeling verschilt per overheidsinstelling, daarom worden ze ieder apart behandeld.

6.1 Provincie

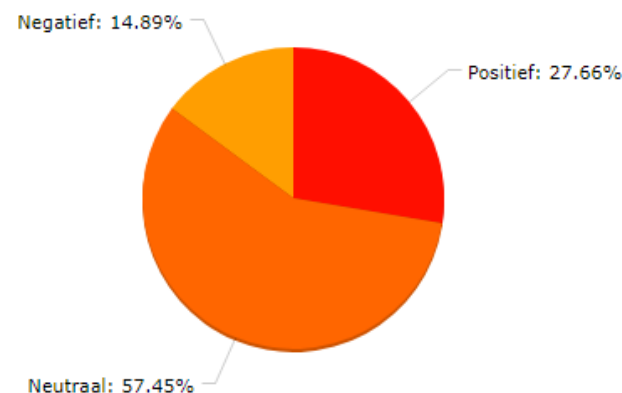

Figuur 20: Relatie met de provincie

Bij de provincie is meer dan de helft neutraal of geven ze aan dat het niet van toepassing is. Over het algemeen hebben deze ondernemers qua

bedrijfsvoering niet veel te maken met deze overheidsinstelling en hebben ze er dan ook geen oordeel over. 10% is positief. Redenen die genoemd worden zijn vooral het beleid m.b.t. het agrarisch natuurbeheer. Een kleine 20% vindt de verstandhouding negatief. Daarbij wordt het gebrek aan kennis over de agrarische bedrijfsvoering veel genoemd. Ook het ganzenbeleid en het trage of slordige contact (veel wisseling van contactpersonen) over bijvoorbeeld het Natura-2000 beleid wordt genoemd als aandachtspunt.

6.2 Waterschap

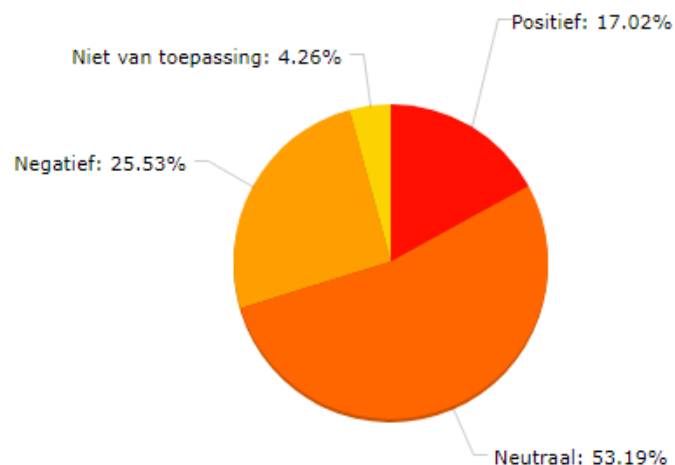

Figuur 21: Relatie met het waterschap

Over het waterschap zijn de meeste agrariërs neutraal of positief. Dat heeft onder meer te maken met het contact met de regio beheerder. Het contact met de werkorganisatie van het HHNK verloopt wel stroever zien we terug in de opmerkingen. Vooral het moeilijk contact leggen en de trage

afwikkeling van meldingen worden dan genoemd. Ook over het huidige baggerbeleid is niet iedereen positief. Verder is er bij enkele agrariërs zorg over het eventueel opzetten van het waterpeil in de toekomst.

6.3 Gemeente

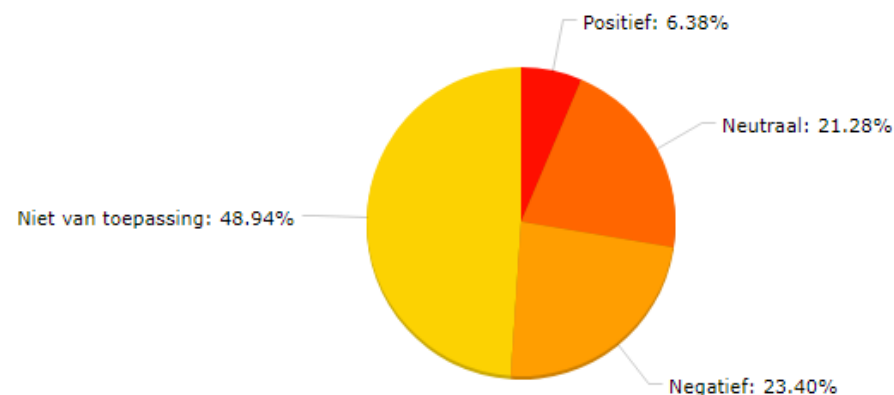

Figuur 22: Relatie met de gemeente

Over de gemeente is ook de grootste groep neutraal. 17% van de agrariërs is positief. Daarbij wordt o.a. de open houding over de agrarische bedrijfsvoering genoemd als positief punt. Dat de gemeente wilt weten wat er leeft op het platteland wordt als positief genoemd. Als suggesties om meer samen op te trekken worden projecten genoemd op het gebied van biodiversiteit of structuurverbetering. Ook worden verbeterpunten aangedragen zoals het aanstellen van een ambtelijk contactpersoon voor agrarische zaken.

25% van de groep is negatief over het contact met de gemeente. Vaak genoemd daarbij is stoeve communicatie, weinig Wisselwerking en gebrekkige kennis over het agrarische ondernemerschap. Ook het beleid en communicatie over nieuwe energie in de vorm van kleine windmolens werd meerdere keren als verbeterpunt genoemd. Een ander punt wat naar voren komt is de zorg over de overdracht van bermen in het buitengebied van HHNK naar gemeente. Er is vrees dat het bermbeheer niet goed uitgevoerd gaat worden in de toekomst met als gevolg meer ongewenste kruiden (zoals jacobskruiskruid). Daarbij wordt gerefereerd aan de distelverordening.

6.4 Staatsbosbeheer

Figuur 23: Relatie met Staatsbosbeheer

Bijna de helft van de agrariërs heeft geen relatie met Staatsbosbeheer en heeft daarom ook niet van toepassing ingevuld. De andere helft van de agrariërs is verdeeld tussen neutraal/positief en negatief.

Vooral bij de negatieve beoordeling zijn opmerkingen geplaatst.

- Het grote verloop van gebiedsbeheerders waardoor er een moeizame relatieopbouw is, is daarbij een belangrijk punt.
- De bereidheid om samen het gebied in te richten wordt eveneens als aandachtspunt genoemd. Staatsbosbeheer benadert hun percelen als aparte postzegels in de Zeevang i.p.v. in samenhang met andere grondeigenaren om samen doelstellingen te behalen.
- Tevens wordt genoemd dat er weinig praktijkkennis is, geen wil om te experimenteren en een arrogante houding naar boeren toe.
- Ook het uitgeven van de pachtgronden is een aandachtspunt. Gewenst is dat dit niet per inschrijving gaat maar meer met de boeren in overleg.

Hoofdstuk 7

Toekomstvisie voor het buitengebied

Hoe agrariërs hun bedrijf en het gebied in de toekomst zien

7.1 Eigen bedrijf in de toekomst

Hoewel het lastig is om in de toekomst te kijken, mede door de afhankelijkheid van beleid en wet- en regelgeving, is er wel een lijn te halen uit de enquête over het toekomstbeeld. Velen willen doorgaan met hun bedrijf en hopen dat het bedrijf kan worden voortgezet door de volgende generatie. Wel is het van belang dat de opvolger verder kan met een goed toekomstperspectief: een rendabele bedrijfsvoering, een gezonde en duurzame veestapel en werkplezier.

Bij de antwoorden over de toekomst reageerde een deel van de boeren dat ze denken dat hun bedrijfsvoering gelijk blijft zoals hoe het nu is, maar dat er met name op het gebied van energietransitie, grondgebondenheid en modernisering stappen gemaakt kunnen worden.

Sommige bedrijven hebben de ambitie om te groeien (wel in evenwicht met het gebied) en anderen zien een meer kleinschalige natuurinclusieve bedrijfsvoering of omschakeling naar biologische landbouw voor zich. Daarnaast wordt de korte keten (lokaal geproduceerd voedsel ook lokaal afzetten) genoemd als kans in de toekomst. Tevens wordt verbreding genoemd, het beginnen of uitbreiden van neventakken als zorg, toerisme, een boerderijwinkel en andere vormen om burgers te betrekken bij de agrarische sector.

Sommigen zien hun bedrijf in de komende 10 jaar stoppen, verplaatsen of van functie veranderen. Een enkeling verwacht dat er weinig van de agrarische sector over is in 2035, o.a. door mestwetgeving, of dat het bedrijf heeft plaatsgemaakt voor woningbouw.

De mestwetgeving en de afbouw van de derogatie³, is een belangrijk punt die veel terugkomt in de antwoorden over de toekomst. Er is hier veel zorg over. Bedrijven willen in de toekomst goed verder kunnen boeren zonder derogatie. Het afvoeren van mest en het aanvoeren van kunstmest, voelt heel tegenstrijdig voor de agrariërs.

De ondernemers willen blijven investeren in het moderniseren van de bedrijfsgebouwen en het toepassen van nieuwe technologieën t.b.v. dierwelzijn, gewasbescherming, efficiëntie en duurzaamheid. Denk hierbij aan precisiebemesting, mest scheiden (dikke en dunne fractie) en groene energie (zon en wind).

³ Derogatie is een uitzondering op het Europese mestbeleid, waarmee agrariërs onder voorwaarden meer stikstof uit dierlijke mest op hun grond aanbrengen dan volgens de Nitraatrichtlijn is toegestaan.

De agrariërs willen ook in de toekomst agrarisch natuurbeheer uitvoeren om het landschap te beheren. Wel wordt er gepleit voor een betere vergoeding voor dit landschapsbeheer.

Wat ook regelmatig wordt aangestipt in de enquête is de wens dat er in de toekomst een betere waardering komt voor de agrarische bedrijfsvoering en het belang van voedselzekerheid.

7.2 Het gebied in de toekomst

Ook de toekomst van het buitengebied is lastig te voorspellen, blijkt uit de enquête. De ondervraagden zijn over het algemeen positief over de toekomst van het gebied en willen het groene open polderlandschap met koeien in de wei, akkers vol consumptievoedsel en ruimte voor weide- en akkervogels behouden. Daarbij is de nadrukkelijke wens dat er minder ganzen zijn. Hoe het gebied er in de toekomst uit zal zien, hangt mede af van beleid en wet- en regelgeving.

Tevens is het waterpeil een belangrijke factor als je kijkt naar de toekomst van het buitengebied. Het waterpeil is bepalend op welke manier er geboerd kan worden en hoe de flora en fauna zich ontwikkelt.

Een ander scenario dat (in mindere mate) genoemd wordt is de verwachting dat het gebied meer zal verruigen door wanbeheer, te grote aantallen ganzen en een hoge waterstand. Dat zal weinig perspectief geven om rendabel te boeren en de weidevogelstand doen afnemen.

Sommigen verwachten dat de polder beheerd zal worden door enkele grote agrarische bedrijven en dat de kleinere bedrijven verdwijnen. Er zal dan minder beweiding plaatsvinden wat effect kan hebben op de weidevogelpopulatie. Land kan worden opgekocht door investeerders of door boeren buiten het gebied voor mestplaatsingsruimte.

De verwachting is ook dat er meer bebouwing zal komen met zowel woningen als industrie. Laatstgenoemde met name in De Purmer. Maar ook een toename van recreatie en natuurbeleving door wandel- en fietsroutes, ondersteund met rustpunten en speeltuintjes wordt genoemd.

Hoofdstuk 8

Aanbevelingen

voor een duurzame agrarische toekomst

In Nederland volgen de ontwikkelingen voor de agrarische sector zich de laatste jaren in hoog tempo op. Veranderingen zijn van alle tijden maar de snelheid op het moment is niet van alle tijden. Het is voor agrarisch ondernemers bijna niet meer bij te houden, helemaal omdat de koers niet consistent is. Tegelijkertijd, zien we uit de resultaten van de enquête, wil de grootste groep agrariërs zeker wel meebewegen in het veranderende landschap. Als maar duidelijk is welke koers het gaat worden.

8.1 Agrarisch ondernemerschap

Het buitengebied van Edam-Volendam kenmerkt zich door een actieve, ondernemende groep agrarisch ondernemers. Het is opvallend hoeveel bedrijven in deze gemeente opvolging hebben, vergeleken met de landelijke cijfers (51 % heeft opvolging en 34 % misschien ten opzichte van landelijk 43 %). In De Purmer is er een iets ander beeld. Er zijn agrarische bedrijven binnen de gemeentegrenzen Edam-Volendam die graag door willen in de toekomst maar deze zijn wel sceptischer. Er heerst bij de agrariërs een beeld dat in de toekomst een groot deel van De Purmer bebouwd zal zijn.

De energie die in het buitengebied aanwezig is, is een hele belangrijke succesfactor voor de toekomst van het gebied. Het ondernemerschap in het buitengebied biedt dan ook een grote kans voor goed beheer voor nu en in de toekomst. Er zijn al gebieden in Laag Holland waar beheer een groot probleem is doordat er weinig boeren over zijn om dit uit te voeren. Dat is hier niet het geval. Een grote aanbeveling is dan ook om dit ondernemerschap aan te spreken in de opgaven die er liggen en voor een goede balans tussen natuur en agrarisch, juist in samenwerking, en zonder elkaar uit te sluiten.

Belangrijk daarbij:

- Stakeholders in het buitengebied: Blijf met elkaar in gesprek.
- Stimulerende maatregelen op basis van vrijwilligheid is beter dan generiek van bovenaf iets opleggen.
- Durf met behulp van pilots nieuwe ideeën uit te proberen.
- Durf buiten de kaders te denken.

8.2 Bedrijfsontwikkeling

Richting de toekomst zie je voor een agrarisch ondernemer grofweg 3 mogelijke keuzerichtingen (of een combinatie daarvan).

Innoveren Ondernemers investeren in nieuwe stallen en technieken: emissiearme stallen, bodemverbetersaars, mestverwerking, precisietechnieken en robotisering.

Extensiveren Veehouders verminderen het aantal dieren per hectare of in de stal. Akkerbouwers kiezen ervoor om met een breder bouwplan te werken waardoor ze meer verschillende gewassen telen. Daarbij zitten ook meer rustgewassen/maaigewassen.

Verbreden Ondernemers hebben naast hun agrarisch bedrijfsvoering ook nog andere inkomstenbronnen zoals bijvoorbeeld zorg, kinderdagverblijf of recreatie. Anderen gaan de eigen producten zelf verwerken en verkopen. Ook landschapsbeheer (ANLb) hoort bij verbredingsactiviteiten.

Het meest essentieel is dat er een verdienmodel is en blijft bestaan voor de agrarische bedrijfsvoering nu en in de toekomst. Belangrijke randvoorwaarden voor de doorontwikkeling zijn de beschikbaarheid van (en regie op) grond en vergunningverlening.

8.3 Gesloten/regionale kringlopen

Veel boeren in het buitengebied willen toewerken naar meer gesloten/regionale kringlopen binnen hun bedrijfsvoering. Dat betekent:

- Meer eiwit van eigen land (minder aankoop krachtvoer).
- Extensievere bedrijfsvoering (meer land of minder koeien) waardoor er ook meer eigen ruwvoer gevoerd kan worden (daardoor minder krachtvoer en kunstmest nodig).
- Samenwerking met de lokale akkerbouw. Dat kan in de vorm van eigen krachtvoer telen, organische mest bij akkerbouwgewassen tot en met het oogsten van een eiwitrijk gewas.
- Lagere melkproductie per koe (waardoor er minder krachtvoer en kunstmest nodig is).

Om meer naar deze gesloten kringlopen toe te werken zijn er echter wel randvoorwaarden noodzakelijk:

- Een goed ganzenbeheerplan (ganzen eten nu een groot deel van het eiwitrijke gras op).
- Een reële marge tussen kostprijs en opbrengstprij.

- Beschikbaar land voor extensivering.

8.4 Weidevogels Zeevang

De Zeevang is één van de weinige Natura-2000 gebieden in Nederland die voornamelijk bestaat uit agrarische grond. En dat beheer door de boeren is zeker niet onverdienstelijk, want de instandhoudingsdoelen voor dit gebied worden goed behaald. Bijna alle agrariërs zetten zich in meer of mindere mate in voor de weidevogels met behulp van agrarisch natuurbeheer contracten. De weidevogels doen het redelijk goed in de Zeevang maar grootste hindernissen zijn op dit moment ganzenoverlast en predatie. Als deze randvoorwaarden verbeterd worden, heeft de Zeevang de potentie om één van de beste weidevogelleefgebieden te worden.

Hoofdstuk 9

Concrete stappen voor de gemeente

naar een duurzaam en vitaal buitengebied

Nu we voor ons zien hoe het buitengebied van Edam-Volendam in 2035 kan bloeien, is het tijd om de concrete stappen te zetten die deze toekomst werkelijkheid maken. Dit zijn geen abstracte ideeën, maar realistische acties die vandaag al ingezet kunnen worden door de gemeente en beleidswijzigingen die de basis vormen voor een sterke samenwerking tussen gemeente en agrarische sector.

We onderscheiden twee soorten aanbevelingen: acties die direct uitgevoerd kunnen worden en beleidsaanpassingen die structurele veranderingen vragen.

9.1 Wat kan de gemeente vandaag al doen?

Stel een agrarisch accountmanager aan. Er is behoefte aan een vast aanspreekpunt binnen de gemeente voor agrarische bedrijven. Deze accountmanager zorgt voor directe communicatie, helpt bij vergunningstrajecten en faciliteert de samenwerking tussen agrariërs en andere stakeholders zoals provincie, waterschap en Staatsbosbeheer.

Verbeter de communicatie. Start een agrarische nieuwsbrief die actuele thema's, subsidiemogelijkheden en gemeentelijk beleid belicht, specifiek gericht op agrarische ondernemers. Dit zorgt voor meer transparantie en verbinding.

Versoepel vergunningstrajecten voor nevenactiviteiten. Vergemakkelijk vergunningstrajecten voor agrariërs die willen verbreden naar zorg, recreatie, duurzame energie en andere nevenactiviteiten. Dit bevordert de lokale economie en biedt agrariërs nieuwe inkomstenbronnen zonder bureaucratische belemmeringen.

Samenwerking stakeholders buitengebied. Er is behoefte aan beter contact met alle belanghebbenden/stakeholders in het buitengebied. De gemeente kan, als neutrale partij, de facilitator worden voor deze periodieke gesprekstafel.

9.2 Welke beleidsaanpassingen zijn nodig?

Ontwikkel een toekomstgericht omgevingsbeleid voor agrarische bedrijven. Stel een omgevingsplan op dat ruimte biedt voor agrarische innovatie en duurzaamheid. Betrek agrariërs actief in het proces om ervoor te zorgen dat het beleid aansluit bij hun behoeften en uitdagingen, zoals grondgebonden bedrijfsvoering, extensivering, en kringlooplandbouw.

Investeer in duurzame landbouwprojecten. Stimuleer investeringen in duurzame technieken zoals emissiearme stallen, precisielandbouw en mestverwerking door middel van subsidies en samenwerkingsprojecten. Hiermee help je agrariërs om sneller te verduurzamen en voorbereid te zijn op toekomstige wetgeving.

Blijf een rol spelen bij het ganzenbeheer. Blijf de problematiek adresseren bij de provincie zodat er een daadkrachtig ganzenbeheerplan komt dat de

schade aan landbouwgrond vermindert en de biodiversiteit ten goede komt.

Zorg voor balans in grondgebruik. Bij toekomstige bouwprojecten of industriële uitbreidingen moet agrarisch grondgebruik expliciet worden meegenomen in de besluitvorming. Ontwikkel beleid waarin de belangen van de landbouw worden gewaarborgd.

Werk samen aan de energietransitie. Ontwikkel een beleid dat agrariërs ruimte geeft om te investeren in duurzame energieprojecten, zoals zonne- en windenergie op agrarische gronden. Dit biedt boeren de kans om bij te dragen aan de energietransitie en tegelijkertijd hun bedrijfsvoering te verbreden.

Stimuleer innovatie en kennisuitwisseling. Zet in op het faciliteren van pilots en proefprojecten die buiten de bestaande kaders denken. Durf te experimenteren met nieuwe vormen van samenwerking tussen agrariërs, natuurbeheerders en de overheid. Dit creëert een omgeving waarin innovatieve ideeën de ruimte krijgen om te groeien.

Hoofdstuk 10

Ten slotte

Samen bouwen aan de toekomst van Edam-Volendam

Het buitengebied van Edam-Volendam is altijd een plek geweest van verbondenheid met het land en de gemeenschap. De agrariërs die dit gebied beheren, hebben generaties lang bijgedragen aan voedselproductie, natuurbeheer en de landschappelijke schoonheid die zoveel inwoners koesteren. Maar zoals de wereld verandert, moeten ook zij samen vooruitkijken.

De toekomst ligt niet alleen in de handen van de agrariërs, maar in de gezamenlijke kracht van gemeente, ondernemers en burgers. Dit rapport biedt een duidelijke routekaart voor een vitale agrarische sector en een toekomstbestendig landschap. De aanbevelingen zijn concreet, realistisch en uitvoerbaar, maar vragen wel om de wil en de moed om vandaag te beginnen.

Dit is dan ook een oproep om gezamenlijk voort te bouwen op de sterke basis die al gelegd is, om de samenwerking te verdiepen en om samen te blijven werken aan een toekomst waarin landbouw, natuur en samenleving in balans zijn. Alleen door elkaar te versterken kunnen de unieke waarden van het buitengebied van Edam-Volendam behouden blijven en verder tot bloei komen, voor de huidige generatie én de generaties die nog komen. Het werk begint vandaag!

Water, land & Dijken

Slenkstraat 70 | 1441 MS Purmerend

info@waterlandendijken.nl

waterlandendijken.nl